

Nr 71

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 5 december 1958 (nr 566) om ersättning för krigsskada å egendom.

Genom en den 3 november 1967 dagtecknad proposition, nr 165, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 5 december 1958 (nr 566)
om ersättning för krigsskada å egendom

Härigenom förordnas, att 3 § lagen den 5 december 1958 om ersättning för krigsskada å egendom¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 §.

1 m o m. Denna lag — — — — yrkesmässig verksamhet.

2 m o m. *Lagen äger icke heller tillämpning i fråga om fartyg, luftfartyg eller annan egendom i fall, då försäkring mot krigsrisk kan erhållas jämligt lagen den 26 februari 1960 om statlig krigsförsäkring och med stöd därav meddelade bestämmelser.*

3 m o m. Från lagens tillämpning undantagas jämväl utländska fartyg och luftfartyg samt egendom som medföres ombord, så ock främmande stat tillhörig egendom.

2 m o m. Från lagens tillämpning undantagas jämväl utländska fartyg och luftfartyg samt egendom som medföres ombord, så ock främmande stat tillhörig egendom.

¹ Senaste lydelse av 3 § 2 mom. se 1961:616.

(Nuvarande lydelse)

Konungen äger förordna, att från lagens tillämpning skall undantagas annan utländsk egendom som direkt eller genom förmedling av juridisk person helt eller till större delen äges av medborgare eller juridisk person i viss främmande stat.

(Föreslagen lydelse)

Konungen äger förordna, att från lagens tillämpning skall undantagas annan utländsk egendom som direkt eller genom förmedling av juridisk person helt eller till större delen äges av medborgare eller juridisk person i viss främmande stat.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att lagen om ersättning för krigsskada å egendom ändras så att ersättning enligt lagen kan utgå även i det fall att ägare till krigsskadad egendom underlåtit att teckna statlig krigsförsäkring.

Departementschefen vid lagrådsremissen

Föredragande departementschefen, statsrådet Sträng, har vid lagrådsremissen anfört följande.

För den händelse Sverige kommer i krig eller en liknande krisartad situation uppstår kan enligt särskilda bestämmelser ekonomiskt skydd mot krigsskada beredas genom statens medverkan. Skyddet är uppbyggt efter två principiellt olika linjer. Dels kan ersättning utgå direkt av statsmedel, statligt krigsskadeskydd, dels kan vissa intressen skyddas genom försäkring, statlig krigsförsäkring. Bestämmelser i förstnämnda hänseende finns upptagna i krigsskadelagen medan det försäkringsmässiga skyddet regleras i krigsförsäkringslagen.

Krigsskadelagen avser — med vissa särskilt angivna undantag — endast egendom som finns här i landet. Krigsförsäkringslagen åter saknar territoriell begränsning. Enligt denna lag kan staten meddela direkt försäkring mot krigsrisk o. d. på vissa områden, huvudsakligen inom transport- och motorfordonsförsäkringsområdena. Försäkringskydd får dock lämnas endast åt intressen som är av väsentlig betydelse för folkförsörjningen eller näringslivet. Lagen tillämpas automatiskt om Sverige kommer i krig och efter förordnande av Kungl. Maj:t vid krigsfara eller under andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Kungl. Maj:ts förordnande skall underställas riksdagen för att bli giltigt.

De båda lagarnas tillämpningsområden kan således delvis sammanfalla.

En gränsdragning mellan statligt krigsskadeskydd och statlig krigsförsäkring har gjorts genom bestämmelsen i 3 § 2 mom. krigsskadelagen. Bestämmelsen innebär att statligt krigsskadeskydd inte omfattar försäkringsbar egendom även om skadan uppkommit inom landet.

Krigsförsäkringsnämnden har till uppgift att i samråd med krigsskadenämnden planlägga samordningen av statlig krigsförsäkring med statligt krigsskadeskydd.

Krigsskadelagen reglerar inte närmare normerna för den ersättning som kan utgå. Lagen föreskriver endast att, om skadan inte gottgörs i annan ordning, ersättning utgår enligt grunder som bestäms av Kungl. Maj:t och riksdagen. Avsikten är att ersättning i princip skall bestämmas först sedan krigstillståndet upphört och att ersättningens storlek får bli beroende av landets ekonomiska resurser vid denna tid. Ersättning på grund av krigsförsäkring utgår däremot efter försäkringsmässiga grunder och i princip så snart skada uppkommit.

På de försäkringsområden där staten kan meddela krigsförsäkring kan genom särskilda avtal, s. k. krigsutbrottsavtal, skapas garantier för att löpande krigsförsäkringar med enskilda försäkringsgivare inte avbryts genom ett krigsutbrott. Ett sådant avtal föreligger på transportförsäkringsområdet, i praktiken avseende huvudsakligen sjöförsäkring och luftfartsförsäkring. Enligt avtalet övertar staten under vissa förhållanden, som närmare anges i avtalet, automatiskt ansvaret för hela den krigsrisk avseende svenska intressen som är täckt av vederbörande försäkringsgivare genom då löpande, direkt tecknade transportförsäkringar. Även andra intressen omfattas av avtalet, t. ex. nybyggnad på svenskt varv och egendom som lagrats i utlandet för införsel till Sverige. Krigsutbrottsavtalet utgör såtillvida ett statligt åtagande utöver försäkring enligt krigsförsäkringslagen, att statens skyldigheter enligt avtalet kan automatiskt inträda även innan förordnande meddelats att krigsförsäkringslagen skall äga tillämpning.

Den gräns som dragits mellan statligt krigsskadeskydd och statlig krigsförsäkring genom bestämmelsen i 3 § 2 mom. krigsskadelagen har, såsom framgår av redogörelsen för krigsskadenämndens framställning och skrivelsen från krigsförsäkringsnämnden, skapat problem vid beredskapsplaneringen och kan i vissa fall medföra att egendomsägare står utan ekonomiskt skydd mot krigsskada. Krigsskadenämnden har därför efter samråd med krigsförsäkringsnämnden hemställt att bestämmelsen upphävs. Framställningen har tillstyrkts av remissinstanserna.

Syftet med den aktuella bestämmelsen har varit främst att statlig krigsförsäkring skulle utnyttjas i största möjliga utsträckning. Bestämmelsen bygger på förutsättningen att krigsförsäkringsnämnden sörjer för att alla egendomsägare, som kan få statlig krigsförsäkring, nås av information om möjligheten till sådan försäkring. Svårigheter med denna information an-

sågs vid krigsskadelagens tillkomst inte behöva uppkomma. Detta får ses närmast mot bakgrunden av de erfarenheter man då hade av krigsförsäkringsverksamheten under andra världskriget, en verksamhet som bedrevs huvudsakligen på sjöförsäkringsområdet. Informationssvårigheter har uppstått först i samband med den beredskapsplanering som ägt rum efter kriget och som avser även andra grenar av transportförsäkring än sjöförsäkring och dessutom motorfordonsförsäkring. Inom dessa senare områden kan nämligen informationen inte som fallet är för sjöförsäkringens del bygga på att krigsförsäkring tecknas redan i fredstid hos svenska försäkringsbolag.

Krigsförsäkringsnämnden har utförligt beskrivit beredskapsplaneringen inom olika områden av nämndens verksamhet och de problem som därvid uppkommit genom bestämmelsen i 3 § 2 mom. krigsskadelagen. Jag får i dessa delar hänvisa till redogörelsen för nämndens skrivelse. Det skall här endast framhållas att också problem av försäkringsteknisk art uppstått. Detta har sin grund i bl. a. den begränsning av nämndens verksamhet som ligger i att krigsförsäkring får beviljas endast om det är av väsentlig betydelse för folkförsörjningen eller näringslivet.

Det är av stor vikt att beredskapsplaneringen av krigsförsäkringsverksamheten — beträffande såväl krigsutbrottsskydd som försäkringsskydd för tiden efter ett krigsutbrott — kan bedrivas på ett sådant sätt att verksamheten i ett krigsläge får den omfattning som ansetts nödvändig från landets synpunkt. Lagstiftningen om ekonomiskt skydd mot krigsskada bör ej heller vara utformad så att den praktiska tillämpningen kan leda till obilliga resultat i det enskilda fallet. Det förhållandet att statlig krigsförsäkring efter krigsskadelagens tillkomst ansetts böra täcka fler områden än tidigare har medfört att gränsdragningsbestämmelsen i 3 § 2 mom. krigsskadelagen vållar problem för planeringen och inte uppfyller skäligen krav på klarhet och smidighet i tillämpningen. En förutsättning för att bestämmelsen skall verka tillfredsställande är, som jag förut antytt, att de som kan komma i åtnjutande av försäkringsskydd får kännedom om möjligheten härtill. Krigsförsäkringsnämnden har förklarat att den numera inte kan lämna en helt täckande information inom alla områden av sin verksamhet. Detta kan i enskilda fall leda till obilliga verkningar i ersättningshänseende. Jag anser därför starka skäl tala för en lagändring i föreslagen riktning.

Om man såsom föreslagits helt slopar gränsdragningsbestämmelsen i 3 § 2 mom. krigsskadelagen, får egendomsägare en i princip fri valrätt mellan att antingen teckna krigsförsäkring eller nöja sig med ersättning enligt krigsskadelagen. Möjlighet skulle alltså finnas för egendomsägare att i spekulationssyfte eller av andra skäl underlåta att utnyttja krigsförsäkringen. Krigsskadenämnden och krigsförsäkringsnämnden liksom de remissinstanser som yttrat sig särskilt på denna punkt har bedömt risken för en sådan spekulation som ringa. Även jag är av denna uppfattning. Det försäkringsmässiga skyddet erbjuder så påtagliga fördelar i förhållande till

det på förhand ovissa skyddet enligt krigsskadelagen att det bl. a. av företagsekonomiska skäl föreligger starkt intresse av att försäkra egendom där så kan ske. F. ö. torde blivande grunder för ersättning enligt krigsskadelagen kunna få sådan utformning att fall där uppenbart spekulationssyfte ligger bakom underlåtenhet att teckna krigsförsäkring utesluts helt eller delvis från ersättning.

Ej heller föreligger, om bestämmelsen upphävs, möjlighet för skadelidande, som har sin egendom försäkrad, att få ersättning både enligt krigsskadelagen och på grund av försäkringen. Bestämmelsen i 1 § krigsskadelagen om att ersättning enligt lagen inte utgår om skadan gottgörs i annan ordning hindrar dubbelersättning.

Krigsskadenämnden har diskuterat även en annan lösning, som innebär att den aktuella bestämmelsen bibehålls men att möjlighet öppnas för Kungl. Maj:t att under vissa förhållanden göra undantag från bestämmelsen i syfte att undvika stötande resultat. Nämnden har dock avvisat en sådan lösning med motivering att övervägande skäl, inte minst av praktisk natur, talar för att ett slopande av bestämmelsen är det mest ändamålsenliga. Jag ansluter mig helt till nämndens uppfattning i detta avseende.

Jag förordar alltså att bestämmelsen i 3 § 2 mom. krigsskadelagen upphävs. Jag utgår därvid från att krigsförsäkringsnämnden även i fortsättningen lämnar berörda intressenter information om försäkringsmöjligheter i den omfattning som är praktiskt genomförbar.

Utskottet

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får därför hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 165.

Stockholm den 30 november 1967

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Carlqvist (s), herrar Lars Larsson (s), Edström (fp), Dahlberg (s), Blomquist (h), fru Elvy Olsson (cp) och herr Wirtén (fp);

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Lundberg (s), Gustavsson i Alvesta (cp), fröken Wetterström (h), herr Bengtsson i Varberg (s), fröken Sandell (s), herrar Johansson i Södertälje (s) och Ullsten (fp).